

Lei-Document 48

31 AUGUSTUS 2015

LeiDocument is een uitgave van de Leido Academy

1 INLEIDING

Na de eerste LeidoActief ook de eerste nieuwsbrief voor het nieuwe studiejaar. Het gaat weer een interessant jaar worden, met de aanzetten die zijn gegeven in de plannen van de overheid. De bestuurlijke stellingen zijn ingenomen, alternatieve plannen zijn al geschreven, adviezen om geen instellingsaccreditatie te doen maar meer ruimte te geven aan de opleidingen (Onderwijsraad) zijn uitgebracht en andere aanvullende plannen worden in hoog tempo in de fysieke en digitale communicatiekanalen een plek gegeven.

We doen dus gewoon mee, met wat binnen ons aandachtsgebied om 'meepraten' vraagt. Daarover gaan de stukken in dit nummer. Lees mee, denk mee, doe mee en schuif aan.

2 INHOUD

1	Inleiding	1
2	Inhoud	1
3	Nieuwe positionering Associate degree	1
4	Ingediende voorstellen bij CDHO/OCW	3
5	RAC-vorming: ontwikkelingen, mogelijkheden, eigen positie	4
6	Studiedag 3 november: Stand van zaken RAC	5
7	Leergang Ontwikkelingen rond hbo-Associate en RAC's	6
8	Studiereis naar Verenigde Staten in 2016	7
9	Vraag en antwoord (nieuwe plannen)	7
10	Afsluiting LP-Ad op 16 november	11
11	Monitor verdere invoering Ad	12
12	Monitor 4B	13
13	Studiedagen	13

3 NIEUWE POSITIONERING ASSOCIATE DEGREE

In de Kamerbrief van 5 juni jl. worden voorstellen gedaan voor een herpositionering van de Associate degree – in grote lijnen opgehangen aan het omvormen van de positionering als programma naar die van een opleiding. Daarmee komen er drie type opleidingen: Associate, Bachelor en Master, met de bijbehorende 'degree'.

De belangrijkste reden is een nadrukkelijke poging om de Ad meer dan voorheen te kunnen neerzetten als een leerroute die deze eigenheid rechtvaardigt. Goed kijkend naar de huidige WHW en de voorstellen die worden gedaan, laat zien dat vrijwel alles al gewoon mogelijk is binnen de huidige regelgeving – maar dat het 'gevoel' dat de Ad met een eigen aanpak oproept, kennelijk beter kan worden overgebracht als het geen programma is maar een opleiding. Als op die wijze het doel: meer aandacht, meer strategie en beleid, meer status en inbedding in meer doorlopende leerlijnen, dan is het feit dat hogescholen straks meer geld kwijt zijn aan het borgen van de kwaliteit (eigenstandige procedures), de randvoorwaarden (commissies) en andere zaken die bijvoorbeeld met de communicatie te maken hebben, geen reden om ons zorgen te hoeven maken over de toekomst van de Ad.

In de vorige nieuwsbrieven zijn we uitgebreid ingegaan op de Kamerbrief en vervolgens de Strategische Agenda voor het hoger onderwijs. Allerlei kanttekeningen worden dan ook niet herhaald. Verderop willen we wel een flink aantal vragen behandelen, zoals ze in de afgelopen periode bij ons zijn binnengekomen. Hier alleen nog iets over de herpositionering, vergeleken met wat nu in de pijplijn zit voor aanpassingen in de WHW.

Oud en nieuw

In het spraakgebruik heeft 'men' het bij de Ad altijd over een deel van de Bachelor, een programma dat deel uitmaakt van de bacheloropleiding – en dat iemand na de Ad doorstroomt naar de Bachelor. Dat zijn beschrijvingen die juist hebben gezorgd voor allerlei misverstanden, en voor een bepaalde vorm van angst om veel mogelijkheden voor de eigenheid van de Ad te benutten. Uiteraard speelt, dat moet worden gezegd, de 'massa' aan studenten mee, om voluit voor het Ad-aanbod te kunnen gaan. Maar het gaat om het principe.

De WHW heeft het voor de Associate degree over: "Het instellingsbestuur kan in een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs een Associate-degreeprogramma instellen." Vervolgens staan er allerlei andere zaken in de wet, en zijn er in de loop der tijd ook allerlei toelichtingen verschenen. Deze wettelijke formulering houdt de volgende zaken in:

- Studenten die het Ad-programma volgen, staan ingeschreven bij de bacheloropleiding waartoe de Ad behoort (net zoals de andere studenten in deze opleiding het B-programma volgen).
- Het Ad-programma kent een eigen invulling - als het maar opleidt voor het Ad-niveau, waarbij de beroepen (de sector van het werkveld) op dat niveau nadrukkelijk ook een relatie kennen met de beroepen die gerelateerd zijn aan het bachelorniveau.
- Degene die het Ad-programma met succes heeft afgerond, dient in het vervolg daarop een (resterend) programma te kunnen volgen dat hem of haar in staat stelt de bachelorgraad te behalen, zodanig dat de eindkwalificaties van het leertraject 'Ad-programma + resterend programma' binnen de eindkwalificaties van de opleiding vallen (zoals dat ook geldt voor afstudeerrichtingen, varianten en het gebruik van minoren).
- Het geheel van Ad en resterend programma mag maximaal 270 studiepunten omvatten en dient studeerbaar te zijn.

Eigenlijk dient er in de huidige WHW over 'opleiding' in plaats van 'bacheloropleiding' te worden gesproken, maar het weglaten van 'bachelor' zou verwarrend kunnen werken aangezien het niet de enige opleiding in het hoger onderwijs is.

De conclusie is dat er al een flinke ruimte was en is voor het profileren van de Ad, zelfs zodanig dat de leerlijn via de Ad en het resterend programma voor de Bachelor een zelfstandige positie kan innemen – als de afwijking van de bestaande leerlijnen binnen de opleiding maar niet te groot wordt om te voorkomen dat er een gang naar de NVAO nodig is voor het aanvragen van een echt nieuwe opleiding.

What's new...

Nogmaals voor alle duidelijkheid: de wandelgangen hebben het over het doorstromen na de Ad naar de Bachelor, denkend aan het neerzetten van Ad-afgestudeerden in de derdejaars-groepen van de bachelorleerlijn, maar er wordt juridisch bedoeld: het aanbieden van een aanvullend programma zodanig dat er binnen de kaders van de eindkwalificaties van de opleiding wordt gebleven.

Een snelle beoordeling van de voorliggende plannen voor de herpositionering van de Ad laat zien dat in dat opzicht het volgende zou veranderen:

- Er hoeft niet op voorhand een (bachelor)opleiding te worden gekozen, om dan van daaruit te zoeken naar mogelijke Ad's.
- Men kan nu starten met het formuleren van de Ad-mogelijkheden, voor een eigen traject – om vervolgens te zoeken naar de 'dichtstbijzijnde' bacheloropleiding(en), zodanig dat met een studeerbaar aanvullend programma na de Ad de bachelorgraad van die opleiding(en) kan worden behaald. Interessant is wel dat het ook een verwante bacheloropleiding van een andere hogeschool kan zijn, als de betrokken hogescholen daar overeenstemming kunnen bereiken.
- Deze completering dient in de OER te zijn opgenomen (en te worden verantwoord in kwalitatieve zin). In het geval van de betrokkenheid van een andere hogeschool dient ook aldaar in de OER een en ander te zijn vastgelegd (hetgeen meerdere hogescholen programatisch aan elkaar verbindt en een sterke afhankelijkheid creëert, zoals bij 'joint degrees').

- Er wordt op dit moment in de plannen geen bovengrens gesteld aan het aantal studiepunten dat de complete leerlijn 'Ad + aanvullend programma' kan gaan omvatten (aannemend dat de ondergrens 240 studiepunten is, om sluiproutes te voorkomen...). Wel zal er sprake moeten zijn van een studeerbaar geheel, in de pas lopend met de regels die voor studeren in het hoger onderwijs gelden, en om lastige constructies als de doorloop van de hbo-bachelor naar de wo-master te vermijden.

Het is dus vooral een psychologische aanpassing, door de Ad zelfstandig neer te zetten en de ontwikkeling van het curriculum ook daar te laten beginnen. Dat is de grootste winst van deze operatie. Dat er met een stevige stofkam door de huidige wet- en regelgeving zal moeten worden gegaan om alles haarfijn vast te leggen, is duidelijk. Al is het maar om te voorkomen dat het blijven bestaan van parallelle leerlijnen om een bachelorgraad te kunnen behalen, gaat leiden tot strategische constructies. We komen daar op terug.

4 INGEDIENDE VOORSTELLEN BIJ CDHO/OCW

In het nu aflopende studiejaar is al een flink aantal aanvragen ingediend bij de CDHO dat ze van een advies voorziet, waarna OCW het definitieve besluit neemt. Hieronder de lijst van die aanvragen. Overigens betekent dit nog niet dat een dossier met een positief OCW-besluit (doelmatigheid) meteen is doorgesluist naar de NVAO. De hogeschool kan ook nog even wachten daarmee. Maar voor zover ons nu bekend is, zijn er nog geen aanvraagprocedures door de NVAO afgerond.

We hebben daarbij ook nog geen inzicht in de aanvragen die door de private hogescholen bij de NVAO zijn neergelegd, Omdat ze niet bekostigd behoeven te worden door de overheid, is een gang naar de CDHO niet nodig.

We houden u op de hoogte van de ontwikkelingen.

Ingediend bij de CDHO (bekostigd) - 2014-2015 Stand van zaken 27 augustus 2015

Negatief besluit = *

Deels positief besluit (variant) = **

BESLUIT GENOMEN

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	Bouwkunde Bouwtechnisch medewerker
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	Communication & Media Design
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	Elektrotechniek Energietechniek
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	Elektrotechniek Embedded Systems Engineering
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	ICT
Christelijke Hogeschool Windesheim	AD Officemanagement
Christelijke Hogeschool Ede	Sociaal Werk in de Zorg
Christelijke Hogeschool Windesheim	Sociaal Werk in de Zorg
Christelijke Hogeschool Windesheim	Ondernemen
INHolland	Ad IT Service Management
Avans Hogeschool	Ad Bedrijfskunde
Hogeschool Rotterdam	Ad Sales and Accountmanagement **
Hogeschool Zuyd	Ad Facility Management
INHolland	Ad Tuinbouwmanagement
Christelijke Hogeschool Windesheim	Bouwkunde
Avans Hogeschool	Accountancy *
Avans Hogeschool	Human Resource Management
Hogeschool Rotterdam	Integraal Bouw Management

IN BEHANDELING

Avans Hogeschool	Marketing Management
Fontys Hogescholen	Commerciële Economie
Fontys Hogescholen	Ervaringsdeskundige in de zorg
INHolland	Sociaal Financiële Dienstverlening
Hogeschool Zuyd	Zorg en Technologie
Hogeschool Zuyd	ICT
Fontys Hogescholen	Zorg en Technologie
INHolland	Business Studies Logistiek
Hogeschool Rotterdam	Logistiek management
Avans Hogescholen	Small Business & Retail Management (nevenvestiging)

5 RAC-VORMING: ONTWIKKELINGEN, MOGELIJKHEDEN, EIGEN POSITIE...

In de vorige nieuwsbrieven is regelmatig informatie gegeven over de mogelijkheden die het ontwikkelen van een zgn. Regionaal Associate College (RAC) biedt – waarbij de aanpak en het succes van de Rotterdam Academy als voorbeeld kan gaan dienen. Met de publicatie van de Ad-Kamerbrief alsmede door de aandacht voor mbo-hbo in de Strategische Agenda voor het hoger onderwijs (met verwijzingen naar vormen van samenwerking zoals beoogd voor een RAC) lijken de plannen voor RAC's in een stroomversnelling te geraken. Het herpositioneren van de Ad met daaraan gekoppelde regelingen, leidend tot specifieke mogelijkheden om de onderliggende opleiding in de markt te zetten, geeft net dat zetje hiervoor.

Een aantal hogescholen, naast Rotterdam te vinden in onder meer Amsterdam en Almere alsmede in de regio's noord, oost en zuid, heeft eind 2014 de handen ineen geslagen om te bezien hoe Nederland het beste kan worden voorzien van het juiste Ad-aanbod dat via RAC's verloopt. Dat geldt overigens alleen voor de bekostigde sector, aangezien de private aanbieders 'gewoon' overal kunnen zitten (waarbij we dan even niet ingaan op bepaalde deeltijdse Ad's die mogelijk straks op basis van vouchers van het bekostigde naar het private speelveld verhuizen).

RAC en regelgeving

Het is zonder meer interessant om te bezien wat de vorming van een RAC aan kansen biedt, als de overheid zou meegaan in een verfijning van de spelregels en binnen de daar bovenliggende wet- en regelgeving de ruimte daarvoor wil geven. Hieronder een eerste lijstje van dergelijke aspecten, waarbij we in de leergang (zie verderop) nader zullen ingaan.

1. Een RAC kan, in een nader te bepalen vorm, een eigen 'instellingsaccreditatie' krijgen, als er is voldaan aan bijvoorbeeld extra criteria voor de samenwerking met het voorbereidend onderwijs en/of de contacten die er zijn met het regionale werkveld.
2. Er kan worden bekeken of op basis van de vorm en aanpak binnen de Ad (pedagogiek en didactiek) specifieke zaken kunnen worden toegevoegd aan de studiekeuzecheck dan wel de toelatingsvormen.
3. Duale Ad's kunnen een meer flexibele inrichting krijgen onder andere via het spreiden in de tijd (bekostiging per semester) waardoor de studie meer past bij het werkritme.
4. Als er een 'keten' van RAC's verspreid over het land is ingericht, kunnen zij zelf verantwoordelijk worden gesteld voor de doelmatigheid van het aanbod, omdat ze samen 'het werkveld' kennen.
5. Er kunnen afspraken worden gemaakt over kernprogramma's voor verwante Ad-opleidingen, mogelijk leidend tot 'joint degree-opleidingen'.
6. Als in een bepaalde regio een sterke behoefte is aan een specifieke Ad en niet echt voor de Bachelor, kan een andere RAC regelen dat bij die hogeschool de doorstroom voor het behalen van de bachelorgraad een optie is. Daarmee is er wel sprake van een regionale 'stand-alone' Ad, maar tevens van een landelijke 'complete' leerlijn richting de Bachelorgraad. Tevens kan worden bezien of voor die 'stand-alone aanvullende programma's' een eigen accreditatie mogelijk is.

7. RAC's kunnen samen komen tot de ontwikkeling van 'blended-learning concepten', zeker voor het post-Ad-programma, als Ad'ers aan de slag gaan en naast het werk verder willen gaan studeren.
8. Op basis van het netwerk van RAC's kunnen landelijk afspraken worden gemaakt met landelijke organisaties (werkgevers en werknemers) over de actualisering van Ad-opleidingen, zowel kwalitatief als kwantitatief (arbeidsmarktvoorspellingen – ook op te halen bij de SBB).
9. Onderzoeksopdrachten binnen de Ad-opleidingen kunnen zowel regionaal als landelijk worden uitgevoerd, door gemengde teams van studenten in te stellen. Ook de begeleiding ervan (denk aan praktijkgericht onderzoek) kan in handen van docententeams worden gelegd. Mogelijk kan men ook gezamenlijk lectoren aanstellen.
10. Er kunnen voor praktijkdocenten aanvullende scholingstrajecten worden ontwikkeld, gelet op de eisen die worden gesteld aan de competenties voor het geven van scholing.
11. Een optie die verder scherp zou moeten worden uitgewerkt, is het gezamenlijk ontplooiën van landelijke en regionale private activiteiten ('level playing field') door bijvoorbeeld ook andere kwalificaties op niveau 5 aan te gaan bieden (zoals het type Hoger Bedrijfsdiploma).

Een dergelijke lijst is zonder meer aan te vullen, vanuit specifieke invalshoeken. In de komende periode zal mede duidelijk worden welke prioriteiten het Ministerie van OCW wil meenemen in de plannen die voortvloeien uit de Kamerbrief. Op 3 november en tijdens de leergang zal daarover meer bekend zijn, is de verwachting.

Overleggroep RAC

Sinds vorig jaar kennen we onder aanvoering vanuit Leido een 'Overleggroep RAC', met als belangrijkste doel de ontwikkelingen die zich rond de Ad voordoen, te vertalen naar scenario's die zo optimaal mogelijk dienen uit te vallen voor alle betrokkenen.

Een bepaalde regeling die geldt voor het hbo, kan juist contra-productief werken als er niet (goed) wordt gekeken naar de consequenties voor andere betrokken partijen, gelet op de kaders die daarvoor gelden. Juist door dus met mensen uit die verschillende hoeken een en ander onder de loep te nemen, krijgt het overleg een duidelijke meerwaarde.

De overleggroep staat open voor iedereen die op een bepaalde manier met een RAC te maken heeft, denkt te maken te krijgen dan wel vermoedt dat het handig is om nu mee te gaan doen. De zaken die in de afgelopen periode aan de orde zijn geweest, hebben aangetoond dat sowieso het uitwisselen van reeds opgedane ervaringen zinvol is. Dat steunt de gedachte om in combinatie met deze overleggroep een reeks studiedagen in de vorm van een leergang in te vullen.

Mocht u als lezer op dit moment betrokken zijn bij het ontwikkelen van een visie op het aanbieden van Ad's, binnen een RAC, dan kunt u zonder meer - in goed overleg – aanschuiven.

6 STUDIEDAG 3 NOVEMBER: HET RAC-CONCEPT

Al eerder aangekondigd, maar hier de aspecten die van belang kunnen zijn bij het nemen van een besluit om al dan niet te komen:

Zakelijke elementen

- De studiedag is op dinsdag 3 november.
- Er wordt begonnen om 11.00 uur en het slot van de dag is voorzien voor 16.00 uur – met een lunch tussen de twee delen in.
- Plaats van samenkomst is het gebouw van de Stichting Praktijkleren, Disketteweg 11, Amersfoort-Schothorst (station op loopafstand, parkeren gratis dichtbij het gebouw).
- Er is ruimte voor 25 deelnemers.
- De kosten bedragen 40 euro excl. btw.
- Aanmelding is mogelijk door een e-mail te sturen naar info@leido.nl.
- Deelname aan deze studiedag houdt niet in dat men ook staat ingeschreven voor de leergang.

Opzet van het programma

Hier de hoofdlijnen van het programma, waarbij moet worden aangetekend dat het geheel een sterk interactieve aanpak zal gaan kennen. Zo'n twee weken van tevoren zal aan de deelnemers worden gevraagd casussen aan te leveren, op basis van de opgedane ervaringen.

- Ontvangst
- Algemene inleiding
- Analyse ontwikkelingen in mbo en hbo, gericht op consequenties voor een RAC-vorming
- Werken in groepen aan de hand van statements (voorbeelden van optimalisering van de ontwikkelingen, gericht op een RAC)
- Lunch
- Ordening van de aangeleverde casussen, gekoppeld aan actuele thema's
- Werken in groepen aan de thema's
- Trekken van conclusies
- Informatie over de leergang
- Sluiting.

7 LEERGANG: FLEXIBILISERING, RAC EN SAMENWERKING MBO-HBO-WERKVELD

Het is hierboven al een aantal keren aangegeven: alle zaken die te maken hebben met de aansluiting mbo-hbo en de daaraan gerelateerde kansen om deze te koppelen aan Ad's binnen een Regionaal Associate College, zullen zich nadrukkelijk gaan manifesteren in de twee jaren die voor ons liggen. Juist daarom is het van belang om regelmatig te bezien waar die kansen liggen, wat werkbare scenario's zijn en wat vervolgens daarvoor nodig is – allemaal in het licht van het steeds meer kunnen flexibiliseren van leerroutes en programma's voor de diverse doelgroepen.

Daarom dus een 'leergang', een reeks studiedagen rond flexibilisering, Associate degree en de mogelijkheden die de verdere invoering voor de Ad zelf met zich meebrengt en dan gericht op de aansluiting mbo-hbo, de uitrol van het RAC-concept en de relatie die nodig is met het (georganiseerde) werkveld.

De leergang zal lopen vanaf december 2015 tot en met juni 2017. Dat klinkt als dat deelnemers nu al veel data moeten gaan blokken, maar hiermee bedoelen we dat de tijd nemen om de verdere invoering van de Ad te volgen en te 'begeleiden' aan de hand van de studiedagen die binnen de kaders van de leergang vallen. Ook kunnen aldus de deelthema's goed worden geordend en gespreid over deze periode worden uitgediept.

Deel-thema's

Denkend aan zaken die aan de orde kunnen komen, zou je onder meer kunnen uitkomen bij de volgende deel-thema's:

- Aansluiting mbo-hbo (vorm, inhoudelijk, keuzedelen, verantwoordelijkheden)
- Wet- en regelgeving – specifiek te hanteren voor RAC's
- Kwaliteitszorg
- Samenwerking werkveld (werkveldcommissies, onderzoeken e.d.) en arbeidsmarktrelevantie
- Deeltijdse Ad's
- Duale Ad's en doorstroom bbl-hbo
- Doelmatigheid – gericht op de verantwoordelijkheid van een landelijk netwerk RAC's
- Financiering
- Kaders voor flexibilisering (vouchers, leeruitkomsten, EVC...)
- NLQF en andere soorten kwalificaties
- Doorstroom Associate-Bachelor (meerdere aspecten: inhoudelijk, management, begeleiding, enz.)
- Hoger Bedrijfsdiploma en andere kwalificaties op niveau 5
- Kansrijke sectoren / topsectoren
- Samenwerking met gemeentes en provincies
- Voorbereiding / studiekeuzecheck
- Internationalisering

- Joint degrees
- Aansluiten bij andere ontwikkelingen waarbij de Ad een rol kan spelen.

Ordering

Om het overleg hanteerbaar te laten zijn, zullen straks de deelthema's worden geordend en gebundeld, om te komen tot een aantal duidelijke overkoepelende thema's, te denken valt aan 5 tot 7 stuks. Deze indeling zal in oktober bekend worden gemaakt.

Deelname en thema's

In de vorige nieuwsbrief hebben we een voorstel gedaan als het gaat om de aanpak binnen de leergang, bijvoorbeeld op basis van deelname van een groep uit een regio. Dat is uiteraard nog steeds mogelijk, maar om het allemaal zo flexibel mogelijk te houden, stellen we het volgende voor:

- Na de publicatie van de overkoepelende thema's in de eerste week van oktober wordt de definitieve aanmelding opengesteld (dank aan degenen die al hebben gereageerd).
- Er wordt ook een planning bekend gemaakt van de bijeenkomsten en de thema's die daarbij aan de orde zullen komen – zodat iedereen een persoonlijke agenda kan opstellen. Hierbij dient overigens te worden aangetekend dat op iedere studiedag een deel van het programma in het teken zal staan van de algemene ontwikkelingen.
- Men kan zich vanaf half oktober gaan inschrijven, met vermelding van de thema's die in ieder geval passen bij de eigen werkzaamheden en waarvoor men wil meedoen aan de desbetreffende studiedagen.
- De bijeenkomst op 3 november is geen verplicht onderdeel van deze leergang, maar het is wel aan te raden om indien mogelijk aan te schuiven.

Planning

Zoals gemeld zal de planning in de eerste helft van oktober bekend worden gemaakt, naast die algemene bijeenkomst op 3 november. Uiteraard zal aan de deelnemers bij de inschrijving worden gevraagd naar de voorkeursdagen om te voorkomen dat er weer veel mensen alsnog niet kunnen meedoen.

Er wordt uitgegaan van een studiedag per maand in de beschikbare periode, dus van december 2015 tot en met mei 2016 (= 6 dagen) en van oktober 2016 tot en met juni 2017 (= 9 dagen).

Kosten

Zoals bij alle activiteiten die vanuit Leido worden georganiseerd, proberen we de kosten zo laag mogelijk te houden op basis van de daadwerkelijke kosten (huur, catering, reiskosten vanuit de organisatie en dat soort niet te vermijden uitgaven). Daarmee komen we uit op een bijdrage van 75 euro per studiedag (excl. btw) per deelnemer. Meedoen aan alle dagen zou aldus een investering van 1125 euro vergen.

Studereis naar de VS

Hieronder is nadere informatie te vinden over de plannen om weer in 2016 een studiereis naar de VS te organiseren, op basis van het concept dat ook de vorige keren is gehanteerd. Deze trip past naar onze mening prima in de leergang, dus we raden de betrokkenen aan om te bezien of er ruimte is in de agenda (en het budget) om hieraan deel te nemen. Op 3 november en in LeiDocument zal meer op het programma en de organisatie worden ingegaan.

Deelnemers aan de leergang hebben, uiteraard zou je bijna zeggen, een streepje voor als het gaat om deze reis. Er kan een groep van maximaal 18 mensen mee naar Washington en Ohio (en mogelijk met een bezoek aan Michigan), om alles beheersbaar te kunnen houden aan Amerikaanse kant.

8 STUDIEREIS NAAR DE VERENIGDE STATEN IN 2016

Er zijn plannen in de maak voor een volgende studiereis naar de VS, zoals er in de afgelopen jaren al een aantal heeft plaatsgevonden. Daarbij gaat het om het leren kennen van het Amerikaanse systeem in het hoger onderwijs, en dan vooral ook gericht op de rol van Community

Colleges en de positie van de Associate degree aldaar in het vormgeven van het 'levenlang leren' en de doorstroom naar universiteiten.

De reis bestaat uit twee delen, een week in Washington en een week in de staat Ohio. Zoals we nu kunnen voorzien zou het geheel organisatorisch aldus worden ingedeeld:

- Zaterdag 21 mei: vliegen naar Washington (aankomst op zaterdag zelf)
- Zondag 22 tot en met zaterdag 28 mei: programma in Washington
- Zondag 29 en maandag 30 mei: reis met mini-bus naar Columbus, Ohio
- Dinsdag 31 mei tot en met vrijdag 4 juni: programma in Ohio
- Zaterdag 5 juni: terugvlucht (aankomst zondag 6 juni).

We houden u op de hoogte van de plannen en de concrete uitwerking. De kosten zijn op dit moment moeilijk aan te geven, gelet op de sterk fluctuerende koers van de dollar, maar we proberen de prijs zo laag mogelijk te houden door in een zo vroeg mogelijk stadium reizen, hotels en dat soort zaken vast te leggen.

9 VRAAG EN ANTWOORD

Naar aanleiding van de zaken die in de vorige nieuwsbrieven naar voren zijn gebracht op basis van de Ad-Kamerbrief en de Strategische Agenda, kregen we een flink aantal vragen voorgelegd, via de e-mail en in overleggen – ook al hebben we in de meest recente nieuwsbrief al diverse kanttekeningen bij cruciale aspecten geplaatst. We hebben daarop antwoorden trachten te (her)formuleren, maar uiteraard moet worden afgewacht in welke richting de overheid de plannen zal gaan uitwerken. Dus die slag om de arm moet zeker worden gehouden.

We geven hier de gestelde vragen, en de essentie van elk antwoord. Op 17 september, bij de bijeenkomst over de Ad (vol helaas), zullen diverse zaken ook weer aan de orde komen – zodat we vol inspiratie, opgedaan op die bijeenkomst, in het volgende nummer uitgebreid op dit alles zullen ingaan, met uitgebreidere toelichtingen.

1 Huidige structuur handhaven

Mag je, na alle aanpassingen, gewoon blijven doorgaan met de structuur zoals de Ad nu in het aanbod van de school en de opleiding zit? Moeten we iets gaan aanpassen dat best goed loopt?

Het lijkt ons, en die signalen worden ook wel afgegeven, dat de herpositionering van de Ad geen nadelige gevolgen mag hebben voor de huidige wijze van aanbieden. De 'conversie' zal dus niet mogen leiden tot een soort 'afbreken' van hetgeen vanaf 2006 is opgebouwd.

2 Ingaan nieuwe positie

Gaan de nieuwe plannen al gelden voor het aanbod vanaf 2016? En wanneer mogen de bestaande Ad's gebruikmaken van de nieuwe mogelijkheden? Moet de NVAO er dan opnieuw naar gaan kijken, naar de aanpassingen?

Gezien de tijd die nodig is voor het doorvoeren van nieuwe wet- en regelgeving, kan niet worden verwacht dat de nieuwe regelingen al gelden voor 2016-2017. Ook zullen de kaders voor de NVAO en CDHO dienen te worden aangepast. De aanvragen die in de pijplijn zitten, kunnen dan alleen maar op de huidige criteria worden beoordeeld, om rechtszaken te voorkomen.

Misschien kan men er wel op anticiperen, dus alvast bezien wat anders kan worden gedaan als de wet er doorheen is – en wat leidt tot verbeteringen.

Of de NVAO er dan nog een blik op moet werpen, weten we niet. Er zal wel een soort overgangsregeling komen, lijkt ons.

3 Doorstroom naar het resterend programma

Mogen we straks nog gewoon zelf bepalen hoe de doorstroom naar het resterend programma om de Bachelor te verwerven, in elkaar steekt? Mag dit niet meer naadloos en komen er straks wellicht regelingen die deze doorstroom koppelt aan: selectie, aanvullende eisen, beperking van aantallen studenten, enz.?

Ook hiervoor lijkt het adagium van de overheid: 'never change a winning structure'. Het zal vooral toch de hogeschool zelf moeten zijn die op basis van de eigen mogelijkheden vaststelt wat de beste manier van opereren is. Uiteraard zullen de regelgevingen worden aangepast aan de plannen in de Kamerbrief, maar die zijn vooral gericht op het mogelijk maken van meer aandacht voor de Ad en de wijze waarop de samenwerking met het mbo en het werkveld nog scherper en aantrekkelijker wordt vormgegeven en ingevuld.

4 Aanpak 2+2

Om allerlei redenen willen we onze opleiding die een Ad kent, blijven aanbieden in een vorm die we '2+2' noemen. Dat wil zeggen dat studenten eerst de Ad kunnen doen (bijvoorbeeld de eerste drie semesters gelijk voor alle studenten, en dan een semester om de Ad af te ronden of het gaan doen van de leerlijn die in 2,5 jaar naar de bachelorgraad leidt) en daarna de resterende twee jaar voor de Bachelor. Dat is omdat we een beperkte instroom hebben dan wel – zeker in deeltijd – de werkende studenten de kans willen bieden om twee diploma's verspreid in de tijd te halen. Maar past dit wel in de nieuwe plannen, waarbij we dan de kans lopen twee opleidingen in de aanbidding te hebben: de Ad-opleiding van 2 jaar en de Bacheloropleiding die in het extreme geval alleen de afrondende twee jaren omvat, zijnde het aanvullende programma voor de Ad'ers die doorgaan voor de Bachelor.

Het klopt, dat zou in een extreme geval een uitwerking kunnen zijn van de verzelfstandiging van de Associate degree. Bijvoorbeeld als de opleiding alleen deeltijd wordt gegeven, als er geen studenten meer zijn die zich gewoon vanaf het begin als Bachelor laten inschrijven en de NVAO meent dat er op deze wijze geen sprake meer is van een bacheloropleiding (en het een kwestie van interpretatie van de regelgeving gaat worden en niet wordt erkend dat het verlenen van een graad leunt op het behalen van de eindkwalificaties).

Kortom, formeel zal in de WHW straks hierover iets moeten worden gezegd, maar het is toch heel wat anders dan het voorbeeld dat in de OCW-stukken wordt genoemd nl. het puur en alleen aanbieden van een tweejarig programma aan zij-instromende personen die een duidelijk aanwijsbare achtergrond qua opleiding en werkervaring hebben zodat 'standaard' voor het behalen van de bachelorgraad het betreffende aanvullende programma geschikt is. Dan is een deel-licentie voorstelbaar, maar in het hier aangekaarte geval is de uitgestippelde route gebaseerd op de instroom vanaf het basisniveau dat nodig is om het hbo te mogen gaan doen. Met andere woorden, daar komt de wetgever wel uit...

5 Propedeuse en BSA

In de plannen staat dat voor de Ad-opleiding geen propedeuse meer nodig is? En in de WHW is de BSA gekoppeld aan een Bacheloropleiding? Hoe moeten we dat zien als we de leerlijnen zodanig hebben ingericht, dat alle studenten een gelijk programma in het eerste jaar volgen? Stel dat we die allemaal als Bachelor inschrijven en pas daarna bezien of een voortzetting richting de Ad het beste is – dus dat we de Ad mede gebruiken om het beste uit studenten te halen – hoe moeten we dan omgaan met de propedeuse en het BSA?

Dit is een lastige vraag, als je kijkt naar de bedoelingen van de plannen aan de ene kant en de uitwerking ervan aan de andere kant. De overheid gaat er in principe vanuit dat de keuze voor een Ad al voorafgaande aan de start in het hbo wordt gemaakt, dus dat bewust aan de Ad wordt begonnen met een korte horizon qua diploma – en in dat licht gezien is een propedeuse met de daaraan gekoppelde doelstellingen (selectie, oriëntatie, verwijzing) minder relevant. De vraag refereert aan het gegeven dat niet alle studenten al bij het binnenkomen van een hogeschool goed weten wat ze te wachten staat – en daarvoor is dan een propedeuse een instrument. Het is derhalve afwachten wat de concrete uitwerking in de wet gaat worden. Maar ook zou het zo moeten zijn dat hogescholen de kans blijven houden hun eigen aanpak te hanteren, mede gelet op de kansen die aan studenten worden geboden.

6 Propedeuse gelijk of niet

Moeten we nu gedwongen door deze plannen ervoor gaan zorgen dat de eerste leerjaren van de Ad- en de Bacheloropleiding zodanig verschillend zijn dat studenten niet meer in dezelfde groepen kunnen en mogen plaatsnemen?

Deze vraag heeft duidelijke raakvlakken met andere zaken die naar voren zijn gebracht. De overheid wil komen tot twee soorten opleidingen, met hun eigen positie binnen het hbo – waarbij dan wel het zo moet zijn dat de Ad-bezitter direct daarna binnen een studeerbaar geheel tot het verwerven van de bachelorgraad in staat moet worden gesteld. Het lijkt ons dat ook hier dient te worden gekeken naar de doelstellingen die de overheid beoogt en dat er geen sprake zal zijn van een dwang. Maar er zullen ook nog politieke, bestuurlijke en strategische afwegingen te maken zijn, om de Ad nog onderscheidend te maken – en dat is het een kwestie van afwachten.

7 Parallele leerwegen

Moeten we ons zorgen maken, om het maar in het algemeen te zeggen, dat we de voordelen van twee parallelle leerlijnen: 2+2 dan wel 4, gaan kwijtraken? Anders gezegd, komen er dusdanige aanvullende regelingen dat de ene leerlijn voor- en/of nadelig gaat worden ten opzichte van de andere leerlijn? Kan dit leiden tot strategisch gedrag qua inschrijving of zoiets?

Het hebben van de Ad op deze wijze, nu en straks, is gewoon een gegeven – dus het hebben van parallelle leerlijnen in de richting van de Bachelor ook. Bij de universiteiten is men in 2000 begonnen met de leerlijn Bachelor-Master waarbij een (vertraagde) student al aan het eind van de bacheloropleiding aan de masteropleiding mocht beginnen – een 'vorm' van parallel lopen van trajecten. Vervolgens is de harde knip ingevoerd, waarmee de volgorde vastligt.

Dit ligt met de Ad anders, maar het gaat om het principe. In dit geval lijkt het ons dat de constructie niet mag leiden tot verschillen voor studenten waardoor er al vooraf en ook tijdens de studie strategische keuzes moeten worden gemaakt. Anders gezegd, deze zorgen lijken ons niet nodig.

8 Naar andere hogeschool = studeerbaar?

Er zijn plannen – mede in de doelmatigheidsregeling – waarbij een Ad wordt aangeboden op een plek waar de verwante bacheloropleiding niet is, en er afspraken met een andere hogeschool moeten worden gemaakt over het aanvullende programma. Betekent dit dat het om hogescholen moet gaan in dezelfde regio of kan het ook een hogeschool daar ver buiten zijn? Hoe kunnen we overigens waarmaken door de jaren heen dat die garantie gestand kan worden gedaan?

Ja, die plannen vloeien kennelijk voort uit de eigenheid van de Ad, de regionale inbedding en de kans die moet worden gegrepen als de functies voor Ad'ers wel bestaan maar die voor de Bachelors in de regio niet (of nauwelijks = niet bedrijfseconomisch voldoende in te richten). Dit idee lijkt op het hebben van een 'joint programme', niet horizontaal maar verticaal. En het lijkt ook een oplossing voor hogescholen die zelf geen Ad kunnen of willen aanbieden, door het openstellen van hun bacheloropleidingen voor Ad-afgestudeerden van andere hogescholen.

Er is nu nog geen kant-en-klare aanpak te geven, lijkt ons. Mogelijk dat het vormen van een RAC-netwerk een handreiking kan bieden. Of dat dit kan worden ingebouwd in de CDHO- en NVAO-kaders, is ook een vraag.

Ook zal er moeten worden gekeken naar de geldigheid van zo'n doorstroomrecht. Wel behelzen de plannen in de Kamerbrief het openlaten van de omvang van het aanvullende programma voor de bachelorgraad. Nu is dat maximaal 150 studiepunten, maar deze eis wordt losgelaten om de Ad de ruimte te geven (zonder dat er sprake is van een programma dat sterk op een bedrijfsopleiding lijkt, en in combinatie daarmee het 'gat' met de Bachelor onnodig groot te laten worden – en studenten worden 'gedwongen' drie keer ingeschreven te staan voor het aanvullend programma). Overigens lijkt dit alles te draaien om bekostigde hogescholen. Private aanbieders die werken met afstandslernen, kunnen 'overal' zitten.

9 Accreditatie

De accreditatie en 'herkeuringen' van de Ad worden dus verzelfstandigd. Maar is dat dan ook gewoon zes jaar na de eerste invoering? Of moet een Ad worden meegenomen bij alle Bachelors waarvoor een aanvullend programma bestaat? We hebben nl. in 2016 al iets op de rol staan...

Helaas kunnen we niet inschatten wat de overheid op dit punt wil gaan doen. De consequentie van de verzelfstandiging zou zijn dat alles wat voor de Bachelor geldt ook integraal voor de Ad wordt ingevoerd. Bij de vervolg-beoordeling (accreditatie) kan verantwoording worden afgelegd over de vormgeving die men hanteert voor het/de aanvullende programma('s), binnen de eigen instelling dan wel andere hogescho(o)l(en). Het anders doen zou wel snel leiden tot discussies over wie waarvoor verantwoordelijk is.

10 Naamgeving

Is er nog ruimte voor een meer communicatieve naam, omdat we als private aanbieder denken meer markten te kunnen aanboren met een naam die niveau en gerichtheid combineert (dus zoiets als de 'hbo-Associate' – wat kennelijk is voorgesteld door de NRTO)?

Dat is moeilijk te zeggen. Zoals al aangegeven in een vorige nieuwsbrief is de naam Associate degree ontstaan om aan te geven dat het een 'aan de bacheloropleiding gelinkt programma' betreft (Associate of the Bachelor's degree), naast de zelfstandige graden Bachelor en Master. Het ligt dus in de lijn der verwachting dat de verzelfstandiging van de Ad, om consistent te blijven, kan leiden tot het gebruik van alleen 'Associate' – als het gaat om de graad.

Er zijn ook variaties te bedenken. We zeggen nu: iemand gaat de Ad doen, terwijl niet de graad wordt bedoeld, maar de studie (programma, opleiding). En ja, velen zeggen: ik ga naar het hbo, en dan wordt nog steeds de vierjarige bacheloropleiding bedoeld. Leerlingen die naar een hogeschool gaan, zeggen vrijwel nooit: ik ga de Bachelor doen. Dat is iets wat bij de universiteiten wel gebeurt: ik doe de Bachelor Psychologie, om nadrukkelijk het onderscheid te kunnen aangeven met de Master ervan.

Het lijkt dus nog een kwestie van tijd dat degenen die naar een hogeschool gaan, zeggen: ik doe de Ad, of ik doe de Bachelor. En in de tussentijd zou je misschien ook wel kunnen starten met: wij bieden als hogeschool de hbo-Associate aan. – in combinatie met hbo-Bachelor. Beide delen van deze begrippen zijn op zich terug te brengen naar de wet- en regelgeving...

11 Speelruimte 40%

Is het nog steeds mogelijk – en blijft dat zo – om binnen een bestaande Ad afstudeerrichtingen te maken, door een speelruimte van 40% te hanteren?

We denken dat dit verder niet ter discussie staat. Dat is mogelijk binnen de huidige kaders, als maar duidelijk is wat het kernprogramma is. Overigens moet dan wel de doorstroom naar een resterend programma overeind blijven – in ieder geval binnen de opleiding. Het is dus niet noodzakelijk dat elke Ad-afstudeerrichting een doorgang biedt naar elke Bachelor-afstudeerrichting. Bovendien biedt de speelruimte van 30 studiepunten de kans aan studenten een wat schevere doorsteek te maken.

12 Verbreding van Bachelors

Blijven binnen de verbreding van de bacheloropleidingen (techniek, economie, welzijn) de mogelijkheden voor de Ad's bestaan? Moeten er dan ook brede Ad-opleidingen komen? En dus 'opleidingen binnen opleidingen'?

Interessante vraag, vooral omdat de plannen voor de Ad spreken over doorstroom naar een aanvullend programma om een bachelorgraad te kunnen behalen. Als dat naar een brede bacheloropleiding kan, ontstaan er vanzelf meer mogelijkheden, aangezien de onderliggende leerlijnen allemaal aan elkaar verwant zijn. Het is dan een kwestie van uittekenen van de doorlopende trajecten in de OER.

13 Landelijke Opleidingsoverleggen Associate

Komen er dan ook landelijke opleidingsoverleggen voor de Ad?

Dat lijkt ons wel voor de hand te liggen, maar wie neemt het voortouw? De Vereniging Hogescholen (lettend op de RAC-vorming) of doen ze dat samen met de NRTO?

14 Landelijke opleidingskwalificaties

Zijn er plannen om de huidige beschrijving van het Ad-niveau te gaan gebruiken voor het opstellen van landelijke richtlijnen voor Ad-eindkwalificaties – zoals ze ook bestaan voor de Bachelor?

Dit zat al een hele tijd in de pen van de overheid, en het kan niet anders om aan de VH en NRTO te vragen een task-force in te stellen voor deze taak. Mogelijk kan er een voorbereidingsgroep worden ingesteld door de hogescholen die aan de slag gaan met de RAC's.

15 Diploma-bonus

We zitten te rekenen binnen onze hogeschool, met budgetten en zo. Komt nu ook in 2016 de diplomabonus voor de Ad los?

Je zou het wel verwachten, aangezien het voornemen hiertoe al stamt uit 2013 (of eerder...). Het is wel een kwestie van het naar voren halen van een deel van de begroting (twee jaar eerder geld uitkeren, vergeleken met nu), maar met het nu verwezenlijken van de plannen lijkt dit onontkoombaar.

16 Selectie en fixus?

Hoe gaat het straks met selectie en zeker de beperking van de instroom? Nu is dat geregeld voor de opleiding als geheel en kan de hogeschool de verdeling maken over Ad en Bachelor, maar ja, hoe wordt het straks?

Interessante vraag. Men zal dan nog scherper naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt moeten gaan kijken, want het ligt voor de hand om voor beide opleidingen, Ad en B, een eigen beleid te gaan voeren.

Wel is het een zaak die onder de loep dient te worden genomen nl. of de selectie en fixus voor de bacheloropleiding ook plaatsvindt als de Ad'ers toegang vragen tot het aanvullend programma richting de bachelorgraad. Kan die ontvangende opleiding op basis van de nieuwe situatie, waarin men weet hoeveel studenten in de eindfase van de opleiding zitten en hoe twee jaar later de arbeidsmarkt zich aan het ontwikkelen kan zijn, ook dan gaan selecteren en de instroom beperken? Interessant scenario, dat wel.

17 Examencommissie

Komen er ook verplichtingen voor een eigen examencommissie, opleidingscommissie en zaken als beroepenveldcommissie?

Dat ligt wel voor de hand, al kan het voorstelbaar zijn dat de overheid (en de NVAO) het hebben van deelgroepen binnen deze commissies een acceptabele constructie vindt. RAC's zullen zeker voor eigen commissies kiezen, om de eigenheid nog eens steviger te benadrukken.

18 Sluiproutes

Kijkend naar de mogelijkheden die een zelfstandige Ad met zich gaat meebrengen, willen we graag weten waar de grenzen komen te liggen als het gaat om het inschrijven van studenten binnen de opleiding. Anders gezegd, we willen als opleiding goed weten wat het beste is voor studenten, zonder te maken te krijgen met 'kritieke constructies'.

Dat is een aspect dat in de komende aanpassing van de WHW ongetwijfeld een hoge prioriteit krijgt. Er zullen allerlei 'alternatieve' leerroutes gaan ontstaan, nu ook al zichtbaar, maar door nu echt alle artikelen van de wet nadrukkelijk na te lopen op het instellen van de Ad als opleiding kan deze update worden aangegrepen om de gelijkwaardig onder de loep te nemen resp. het ontstaan van verschillen te voorkomen.

10 AFSLUITING LANDELIJK PLATFORM OP 16 NOVEMBER

Het Landelijk Platform Ad heeft haar taak erop zitten en sluit op 16 november haar werkzame periode af met een openbare bijeenkomst in Rotterdam in het bijzijn van minister Bussemaker en vertegenwoordigers van alle betrokken doelgroepen. Aanmelding is nog steeds mogelijk, via:

<http://www.deassociatedegree.nl/afsluiting-en-overdracht-landelijk-platform-associate-degree/>

Overigens gaan er stemmen op om toch te zoeken naar een vorm van samenwerking rond de Ad in de komende jaren, gelet op de herpositionering van deze opleiding en de consequenties ervan. Het werkveld is zonder meer een belangrijke partij in deze, gelet op het karakter van het programma en de verschuivingen die zich binnen de functiehuisen in de arbeidsmarkt voordoen. Dus het kan best zijn dat er toch nog een soort 'landelijke Ad-werkgroep' komt en die voor partijen die juist zoeken naar kansen op landelijk niveau – denk aan OCW maar ook de NVAO – een aanspreekpunt kunnen vormen.

11 MONITOR VERDERE INVOERING

Er is door een consortium onder aanvoering van SEO, met ecbo, Kohnstamm Instituut en ROA, in de afgelopen jaren gewerkt aan het monitoren van de verdere invoering van de Associate degree. De onderzoekers leggen er op dit moment de laatste hand in, om het op 16 november aan de minister te kunnen overhandigen.

Het lijkt erop dat het rapport een stevige handleiding gaat bieden voor een aantal verdere onderzoeken - al is het maar omdat de Ad die herpositionering zal ondergaan, waarbij bepaalde effecten mogelijk anders gaan uitvallen. Ook kunnen allerlei conclusies en aanbevelingen aanleiding zijn voor bijeenkomsten, workshops en brainstormsessies, voor hogescholen zelf maar ook voor degenen die op landelijk niveau willen bezien wat ermee kan worden gedaan.

SEO heeft inmiddels aangeboden op deze bijeenkomsten aanwezig te willen zijn, als het in de agenda past. Verderop in dit nummer geven we een lijstje met studiedagen die we voor de komende twee jaren in gedachten hebben – en daar staat dit onderwerp uiteraard gewoon bij. U hoort van ons, na 16 november, via de nieuwsbrief en de aankondigingen in LeidoActief.

12 MONITOR 4B

Voor de goede orde willen we melden dat er nog steeds een monitor loopt naar de effecten van het gebruik van het zgn. format B d.w.z. de nauwe samenwerking tussen mbo- en hbo-instellingen, onder regie van ecbo. Maar zoals al eerder aangegeven, zullen de uitkomsten van de monitor op zich niet meer zo relevant zijn aangezien de mogelijkheden voor zo'n samenwerking al in de wet zijn verankerd, de betrokken mbo-hbo-koppels vrijwel niet meer bestaan resp. werken op basis van andere afspraken en er nu wordt gekozen voor een doorstroom mbo-Ad binnen het concept van een Regionaal Associate College.

Toch lijkt de monitor straks in 2016 een aantal interessante constatering in zich te hebben nl. de kritische succesfactoren die spelen bij het leggen van de noodzakelijke contacten. Denk aan het management, de docenten en degenen die het programma opstellen. Daarom is dit jaar al een aantal aanvullende zaken in de monitor in die richting opgenomen. De uitkomsten kunnen worden meegenomen in de leergang.

13 STUDIEDAGEN

Wetende dat de komende jaren 'schreeuwen' om een aantal fundamentele discussies, breed en transparant, heeft de Leido-projectgroep – uiteraard binnen de mogelijkheden die er binnen ons aandachtsgebied zijn – besloten om meer structureel te werk te gaan met het plannen van studiedagen, workshops en andere activiteiten. Dat wil zeggen dat in oktober (zie als voorbeeld de leergang rond de RAC-vorming) een kalender wordt gepubliceerd voor de komende twee studie jaren, om ordening in agenda's op wat langere termijn zinvol te laten zijn. Tevens willen we daarmee bereiken dat het mogelijk is om van tijd tot tijd doelgerichte rapportjes te laten verschijnen, op basis van de onderwerpen die spelen. De opzet daarbij is op termijn te komen tot een digitaal handboek, waaraan iedereen kan bijdragen om het tot een levend document te laten uitgroeien.

Hier alvast een eerste lijst van onderwerpen en soorten activiteiten:

- RAC-vorming (zie elders voor de informatie dienaangaande)
- Deeltijd en opleidingen zoals de Ad (vormgeving, regelgeving, doorstroom, werkend-leren...)
- Dualisering van opleidingen (work-based learning, flexibilisering...)
- Doorstroom mbo-hbo en keuzedelen
- 1 mei regeling en studiekeuzecheck
- Jongerenbeleid en zaken als voorlichting, uitval, bijscholing e.d.
- Wet- en regelgeving
- Kwaliteitszorg
- Internationalisering
- Monitor (Ad en format B)
- Dag van de Beroepskolom
- Levenlang leren
- Jongeren en armoedebestrijding
- Studiereizen.

Tegelijkertijd met de publicatie zullen we een oproep doen voor de nieuwe themagroepen, binnen de Leido Academy. Ook zullen we dan ingaan op mogelijkheden voor het invullen van de organisatie ervan, met adviescommissies.